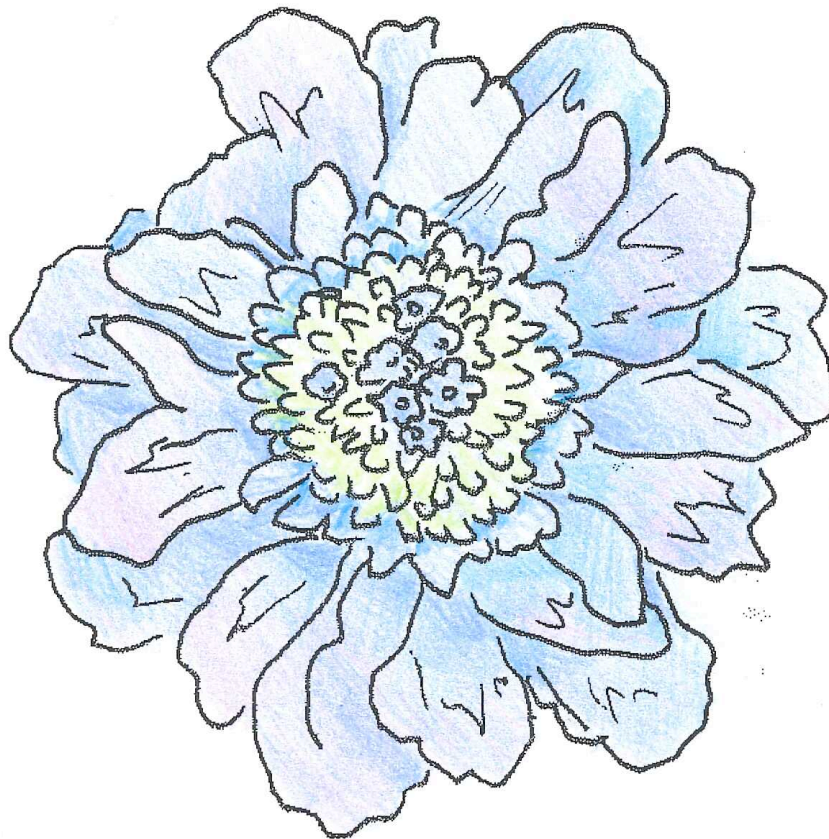

Praktfulla perennplanteringar

- Gestaltungsförslag till en privatträdgård

Sumptuous perennial plantings – A design proposal for a private garden

Martina Carman

Självständigt arbete • 15 hp
Trädgårdsingenjör: design - kandidatprogram
Alnarp 2016

Praktfulla perennplanteringar - Gestaltningförslag till en privatträdgård
Sumptuous perennial plantings – A design proposal for a private garden

Martina Carman

Handledare: Karin Svensson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Examinator: Frida Andreasson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 15 hp
Nivå och fördjupning: G2E
Kurstitel: Kandidatarbete i trädgårdsdesign
Kurskod: EX0798
Program/utbildning: Trädgårdsingenjör:design - kandidatprogram

Utgivningsort: Alnarp
Utgivningsår: 2016
Omslagsbild: Martina Carman, 2016
Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: *Trädgårdsdesign, gestaltningförslag, perennplanteringar, rådjur, växtförslag*

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Sammanfattning

Kandidatarbetet gick ut på att göra gestaltningsförslag till två planteringar i en villaträdgård som är belägen i Floda. Även om de två planteringarna hade skilda förutsättningar skulle det finnas en samhörighet mellan de två. Det fanns problem på platsen i form av rådjur och av den anledningen behövdes det växter som inte åts upp av dem, det behövdes samt någon metod för att hålla dem borta från planteringarna. Litteratur studien undersökte vilka växtalternativ det fanns när rådjur är ett problem i trädgården. Den kunskapen tog jag med mig in i gestaltningsförslaget till de två planteringarna. En av planteringarna var befintlig och den andra skulle anläggas på en plats där det förr var en stor kulle.

Arbetet är uppbyggt i tre steg analys, koncept och gestaltningsförslag. En analys av platsen gav förståelse för platsen och dess förutsättningar, samt vilka förhållanden som rådde vid de två olika delarna av trädgården, den befintliga planteringen och vid den som skulle anläggas. I analysdelen fördes det en konversation med ägarna där deras önskningar tydligt framkom. De viktigaste aspekterna från deras sida var att det skulle vara planteringar med perenner och att det skulle vara relativt låg skötselnivå, samt att färgen lila var en viktig aspekt att få med. Med kunskapen från analysen och efter ett framtaget koncept utformade jag ett förslag till de olika planteringarna. Förslaget innehåller planteringsplaner, växtlistor samt illustrationsplan.

Resultatet visade sedan att designa planteringar som skall möta kundernas önskemål, vara hållbar, vara relativt lågt skötsel behov, ha en helhets bild med sammanhängande tema i färg och form samt inte bli förstörda av rådjur, går att göra på många sätt. Det har mycket med personliga åsikter och smak att göra och det blir i slutändan detta som avgör, det finns många olika sätt att designa en plantering. Men det slutgiltiga resultatet visar hur man kan använda sig utav växter med liknande färg, med några inslag av kontrastfärger för att få harmoniska, men ändå spännande planteringar som möter kraven på platsen samt ägarnas önskemål. Planteringarna är utformade helt efter kundernas önskemål av färg och form och är växtvalen är valda för att förhoppningsvis lämnas ifred utav rådjuren, men om det gör det kan bara tiden avgöra.

Innehållsförteckning

Bakgrund s.5

Inledning s.6

Metod och arbetsprocess s.7

Analys s.8

Platsanalys s.8

Nulägesplan s.11

Rådjur i trädgården s.12

Koncept s.14

Ståndortsanpassning s.14

Växtkomposition s.14

- Kund, Drifts, Färg

Gestaltningförslag s.18

- Växtval, Växtkomposition

Illustrationsplan s.20

Plantering 1 s.21

- Växtbädden, Växtval

Plantering 2 s.23

- Växtbädden, Växtval

Planteringsplaner s.25

Planteringsplan plantering 1 s.26

Planteringsplan, lökar plantering 1 s.27

Planteringsplan plantering 2 s.28

Planteringsplan, lökar plantering 2 s.29

Diskussion s.29

Referenser s.33

Bilagor

Bildaga 1 - Sammanställd växtlista "rådjurssäkra" växter

Bildaga 2 – Växtlista

Bakgrund

Projektet som jag har tagit mig an är ett designprojekt där jag jobbar mot kund. Resultatet av projektet skall bli ett gestaltungsförslag till två planteringar. Kontakten med kunden fick jag genom en vän, hennes föräldrar hade nämnt att de ville ha hjälp med en del i sin trädgård, och efter jag fått vetskap om detta kontaktade jag dem. Ett möte bokades hos paret som bor i Floda, Lerums kommun, på plats visade de mig platsen där de önskade hjälp. Paret har en bergstomt, och i den norra delen av trädgården löper en hög bergsvägg längst hela tomtgränsen. I Nordöstra delen, med berget som bakgrund ligger det en befintlig upphöjd plantering som är dryga 15 meter lång. I den andra änden, det nordvästra hörnet, är en stor hög med jord, lera och dylikt som blev över vid byggnationen av huset. På den ytan är det en önskning från paret att göra en ny sluttande plantering. Jordhögen med lera och sten är en svårarbetad yta då det har legat på platsen i flera år och packats ihop av väder och vind. Den befintliga planteringen vid bergsväggen är placerad på ett sätt så förhållandena i samma plantering är olika, vissa delar är nämligen betydligt mer solbelysta än andra. Det är på dessa platser kunden behöver hjälp med att hitta en lösning som både är vacker och anpassad efter förhållandena på platsen, därmed hållbar. Båda planteringarna skall också ha ett sammanhängande tema, en helhet, då de ligger i närheten av varandra. Ett annat problem som förekommer och påverkar planteringarna är mängden med rådjur och en lösning behövs hittas för att planteringarna skall förbli oförstörda. Att göra ett gestaltungsförslag efter dessa förutsättningar ger mig en djupare kunskap när det kommer till att hitta hållbart växtmaterial anpassat efter ståndort. I detta fall är det rådjuren som ställer till med mest problem. Av egen erfarenhet av att jobba med försäljning utav växter, så vet jag att efterfrågan på vad man kan göra åt problemen med rådjur och vilka växter som är "rådjurssäkra" efterfrågas i stor grad. Därför finner jag det intressant att försöka hitta kunskap om lösningar till rådjursproblemet, såväl genom växtval som med andra metoder som kan hålla rådjuren borta från trädgården.

Med dessa utgångspunkter tog jag mig an projektet, jag finner det både utmanande och kunskapsberikande att hitta lösningar på de problem som finns på platsen, och med den kunskap komma fram till ett anpassat och vackert gestaltungsförslag. Att hitta en lösning och presentera detta i ett gestaltungsförslag som möter kundernas önskemål om stil och färg och utmaningarna på platsen gör detta projekt till en rolig utmaning som ger mig möjlighet att utveckla min förmåga att designa trädgårdar i framtiden.

Inledning

Syfte

Syftet med arbetet är att föra fram ett gestaltungsförslag med illustrationsplan och växtlistor som uppfyller min kunds behov och önskemål, samt är anpassat efter de rådande förhållandena på platsen. Det skall dessutom vara ett hållbart och praktiskt genomförbart förslag. Mitt personliga mål är att få djupare växtkunskap och erfarenhet av att arbeta mot kund.

Frågeställning

Arbetet syftar till att ge svar på följande frågeställningar:

- Hur kan två närliggande planteringar med skilda förutsättningar gestaltas så att de får en liknande karaktär med anpassning efter rådande förhållanden på platsen, samt möta kundernas önskemål för planteringarna?
- När rådjur är ett problem, vilka växter och metoder kan då användas för att minska/eliminera chansen till förstörelse av växtmaterialet?

Avgränsning

Examensarbetets huvudsakliga mål är att ta fram ett gestaltungsförslag. För att begränsa mitt projekt har jag valt att utesluta markplaneringsplan och även skötselanvisningar kommer utelämnas, detta för att begränsa projektets omfattning. Sammansättningen av den befintliga bäddens och kullens jordinnehåll/jorduppbyggnad kommer endast bygga på observationer från undersökningar på platsen och muntlig information från ägarna, det kommer inte bygga på en omfattande jordanalys.

Metod och arbetsprocessen

Arbetet är ett designarbete som ska resultera i ett gestaltungsförslag. Jag har valt att genomföra arbetet i tre olika steg:

- Analys
- Koncept
- Gestaltungsförslag

Genom informationen och kunskapen jag samlat från de olika stegen skall jag få svar på mina frågeställningar. Analysen är genomförd på plats i Floda. En undersökning av platsens fysiska förutsättningar gjordes, ståndortsanalys, sol- och skuggförhållanden, väderstreck och jorden på de respektive platserna där planteringarna skulle gestaltas undersöktes. Tecken på att det fanns vilda djur på tomten syntes på de kvarvarande växterna, då flera av dem hade blivit betade på. Enligt ägarna var det rådjur som orsakade problemen. En bok som kom till stor hjälp i problemet med djuren var Björn Vinbergs *Den rådjursfria trädgården* (1997), i den nämner han olika metoder i syfte att få bort rådjuren från sin trädgård. Studerande Studier av platsens omgivning och läge gav mig möjlighet att sätta in planteringarna i ett större sammanhang och ha detta i åtanke när gestaltungsprocessen genomfördes. Viktiga noteringar på platsen var bergets form och uttryck, hur det löpte längst hela tomtgränsen och hur det anslöt till de båda planteringarna. Berget var den bindande länken mellan de båda planteringarna. En observation var hur de växter som existerade i den befintliga planteringen trivdes och vilka som inte gjorde det. Detta gav en fingervisning om vilka andra växter som kunde lämpa sig för platsens förutsättningar. Vid analystillfället tog jag även chansen att möta ägarna och lyssna till deras önskemål för planteringarna.

Efter analys av platsen och förutsättningarna där, fortsatte arbetet med att hitta ett fungerande koncept. Efter en studieresa till England år 2014, tillsammans med föreläsningar från föregående år om olika trädgårdsdesigners, kändes metoden att plantera i s.k. drifts, som ett bra sätt att utforma planteringarna på. Genom litteraturstudier samlades information om begreppet drifts och hur man kan tänka kring färg och form i sina gestaltningar. Litteratur som var givande på dessa punkter var Gertrude Jekylls *The color schemes of the flower garden* (7e upplagan), som gav inspirerande information om hur komposition av en perennplantering kan planeras. Sandra och Nori Pope's *Färg och Design* (1999) satte igång tankeprocessen kring färgval i till gestaltningen, även Perennboken (1989) av Bengtsson et.al. var en väsentlig informationskälla i detta syfte kring komposition. I gestaltungs delen hade jag stor hjälp av vad jag kommit fram till i min platsanalys och informationen från litteraturstudien. Konceptet underlättade processen med att välja ut växtmaterial och kombinationer. Konceptet var också något att komma tillbaka till under gestaltungsprocessen.

Analys

Steg 1, Analys

Platsanalys

Det är platsen och dess förutsättningar som styr vad som kan passa på platsen i form av design och växtval. För att specifikt få reda på vad som råder på den platsen man befinner sig på är det bra att göra en grundlig platsanalys. Den information man finner om platsen är sedan väsentlig för att kunna göra ett välarbetat och hållbart gestaltungsförslag.

Genomförandet av analysen skedde på plats, där jag tittade på sol - och skuggförhållandena vid respektive plantering. Noteringar om hur yttre faktorer kan påverka planteringarna gjordes, så som att kolla på hur vinden låg och eventuell vattenavrinning. Jag studerade även den befintliga växtbädden, vilka växter som fanns i den men även jordupbyggnaden. Kullen som fanns på tomten, den hög med jord som fanns samlad i det nordvästra hörnet undersöktes. Här observerade jag hur den såg ut, vad man kunde se med blotta ögat. Genom att gräva lite i den samt samtal med ägarna kunde vi fastställa vad högen innehöll samt hur man skulle kunna bearbeta den på bästa sätt för att få en fin form på den framtida planteringen.

Platsen, tomten och dess förutsättningar

Tomten är belägen i Floda ett samhälle öster om Göteborg och här bor ägarna, paret Peter och Lotta. Tomten är en relativt stor villaträdgård med gräsmattor och planteringar, men det som är speciellt med denna plats är att huset är beläget på ett berg som avgränsar tomten i norrgående riktning (fig.8). Tomten är delvis sprängd ur berget och detta medför ett antal faktorer som påverkar planteringarna i trädgården (fig.2-7).

De två planteringar paret önskar att får hjälp att restaurera och anlägga, är placerade vid bergsväggen (fig.5-6), vilket gör att berget bildar som en bakgrund till dem. Planteringarna är därmed förbundna med varandra genom bergväggen, då denna fungerar som en bindande länk mellan dem. De avgränsas ändå av en gräsyta mellan dem så det är två skilda planteringar. Gräsmattan skall i framtiden göras om till ett trädäck och skall då anläggas på hela gräsytan. Här känner paret att de vill placera krukor och även ha ett utekök, detta gör att de två planteringarna kommer omge platsen.

Tomten är belägen mitt i en tallskog (fig.2), i skogen finns det rådjur som orsakar stor skada i planteringarna på tomten. Det är ett problem för ägarna då rådjuren, enligt dem äter upp allt de planterar och detta skapar frustration, det behövs en lösning på problemet.

Den befintliga planteringsbädden

Mellan huset och berget ligger den befintliga planteringen, den är upphöjd och ringas in av grå kantsten i betong (fig.18-19). Markbeläggningen på gångarna runt huset är i samma gråa betongsten. Planteringen är placerad i ett skyddat läge, den ligger mellan huset och bergväggen. Här uppfattades inget påtagligt vinddrag, inte heller någon avrinning från berget kom ner i planteringen enligt ägarna då det rinner på andra sidan berget.

Planteringen är mycket i skugga tack vare att den ligger i norra delen utav trädgården, även huset skuggar planteringen under dagen som visas (fig.1) nedan i ett sol-schema.

Växtbädden är 50 cm djup och den består av påförd trädgårdsjord, under den ligger sand som ett första lager ovanpå berget.

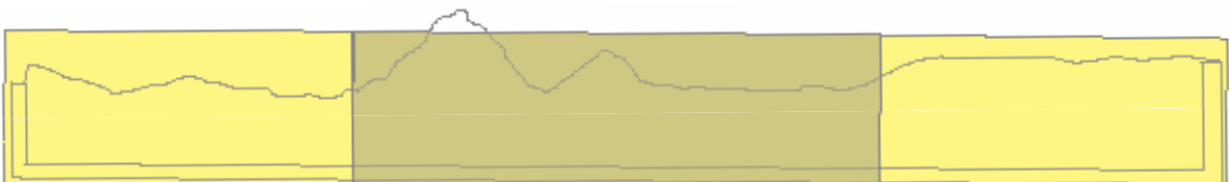

Fig 1. Sol-schema
Förmiddag och eftermiddagssol Sol mellan 15.00-17.00 (sommarhalvåret) Förmiddag och eftermiddagssol

Den blivande sluttande planteringen

Den kulle som skall bli till en plantering ligger i trädgårdens nordvästra hörn. Detta är en skyddad plats både från vind och vattenavrinning från berget (fig.21). Den är även solbelyst större delen av dagen, vilket gör platsen varm och solig.

Kullen består av stenar i olika fraktioner, allt från grus till block som är 1x1 meter stora. Jorden i kullen består av lera, sand och sten. Materialet har legat sedan huset byggdes. Gräs har sedan dess etablerats på platsen och jorden har packats, vilket gör det till en svärbearbetad yta. I denna del kommer växtmaterial som tål sol och en del torka passa då planteringsbäddarna kommer bli relativt djupa och solbelysa hela dagen.

Befintliga växter

Genom att studera vad som trivdes i den befintliga planteringen gick det att få grepp om vad mer som kan passa i planteringen. Dagdkåpa (*Alchemilla mollis*), Funkia (*Hosta cvs*), lök (*Allium cvs*), olika alunrot (*Heuchera cvs*), klätterhortensia (*Hydrangea anomala ssp. petiolaris*) klättrar upp på berget och vipphortensia (*Hydrangea paniculata*) är växter som trivs och frodas i planteringen. Eftersom dessa växter trivs på platsen kommer de att få vara kvar och inkluderas i gestaltningsförslaget. Växterna som fanns planterade gav mig en förståelse för vad det är som ägarna tycker om, då de uttryckte att det som var planterat har de köpt för de tyckte dem var fina och planterat dessa. Pioner, hortensia och färgen lila var favoriter. Ett axplock av växter som fanns på platsen men inte trivdes är *Phlox subulata*, *Astrantia*, *Aquilegia*, *Geranium*, *Scabiosa*, *Lavandula*, *Paeonia lactiflora* och *Anemone x hybrida*. Vid inventeringen var det några växter som inte gick att identifiera, på grund av årstiden. Likaså var det svårt att avgöra om vissa växter trivdes på grund av att platsanalysen genomfördes under sen höst.

Platsens värde

Platsen har många fina element, berget som utgör en vägg mot planteringarna har både fin form och vacker färg (fig.23). Skogen runt tomten är av stark karaktär, både berget och skogen borde återspeglas i planteringarna för att få in lite av dessa element.

Platsen har en stor betydelse för ägarna, det var uppenbart vid mötet att detta var en del av trädgården de önskade var mer välskött. Det skall också anläggas ett trädäck och då vill de att det skall vara fina planteringar runt som höjer platsens värde.

Ägarna hade önskemål att hitta växter som kan etableras på platserna och som inte förstörs av rådjuren. Skötselkravet på planteringarna var att det skulle vara relativt enkelt.

Vid kullen vill de anlägga en sluttande plantering och vid denna vill de att stenarna som finns i den skall inkluderas i planteringen, om möjligheten finns. Det var för att få anknytning till berget och omgivningen. Gräsmattan skall göras om till en stor uteplats i trä, på denna skall ett ute-kök byggas och en av ägarna önskar att krukor med kryddväxter skall få plats någonstans och ber mig ha detta i åtanke vid gestaltningen. Färger som lila och blått tillhör ägarnas favoriter och de önskar att planteringarna går i dessa nyanser, men samtidigt får färgen inte bli allt för dominerande. Ett uttalande som en av ägarna gjorde var "*Bara inga Rhododendron eller en massa gult*", då dessa inte var några favoriter hos dem.

På bilderna nedan syns det hur planteringarna ligger i förhållande till varandra. Det går att se hur mycket ogräs som etablerat sig på kullen. Även den omgivande miljön är tydlig och man kan få en uppfattning om hur det ser ut runt om planteringarna.

Fig 2. Vy över omgivningen uppe på berget (2015-11-14)

Fig 3. Markmaterialet runt huser och plantering 1

Fig 4. Avståndet mellan planteringarna. plantering 1 till höger och 2 till vänster (2015-11-14)

Fig 5. Översikt åt väster vid kullen, och gränsen mot grannen (2015-11-14)

Fig 6. Vy över de hur de två planteringarna är placerade (2015-11-14)

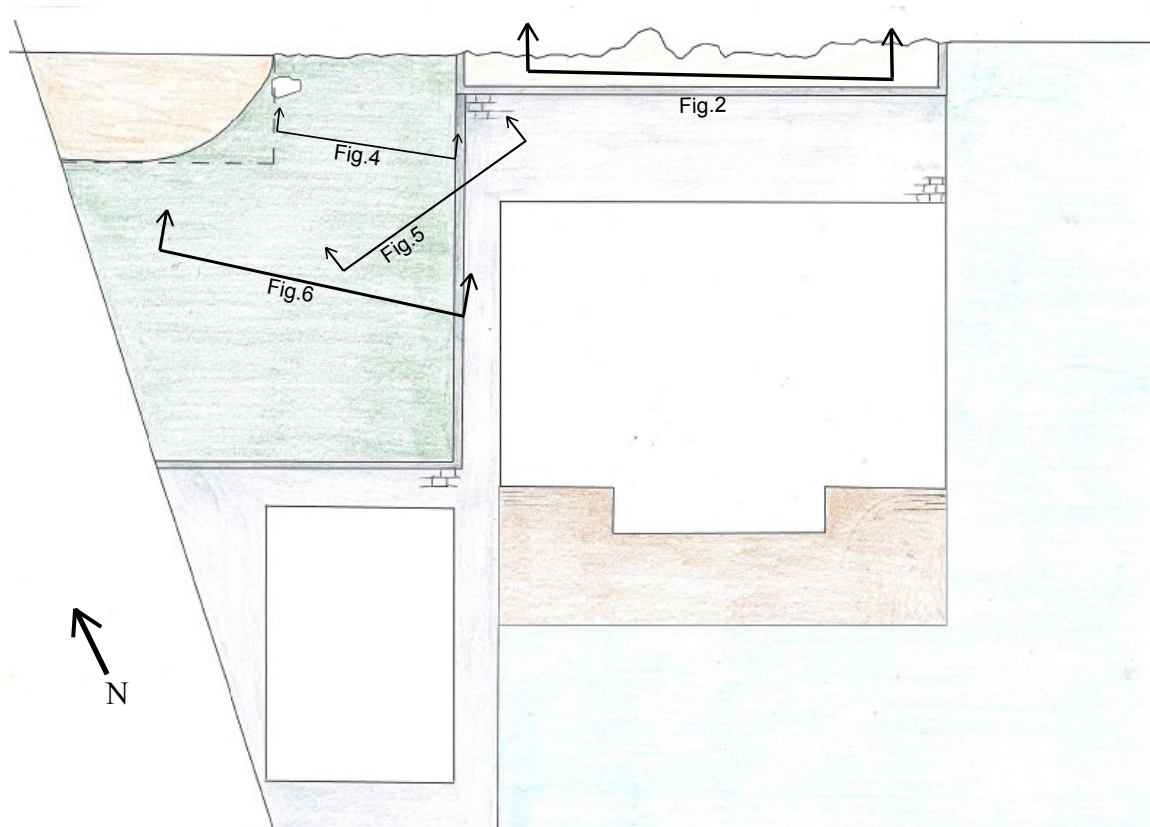
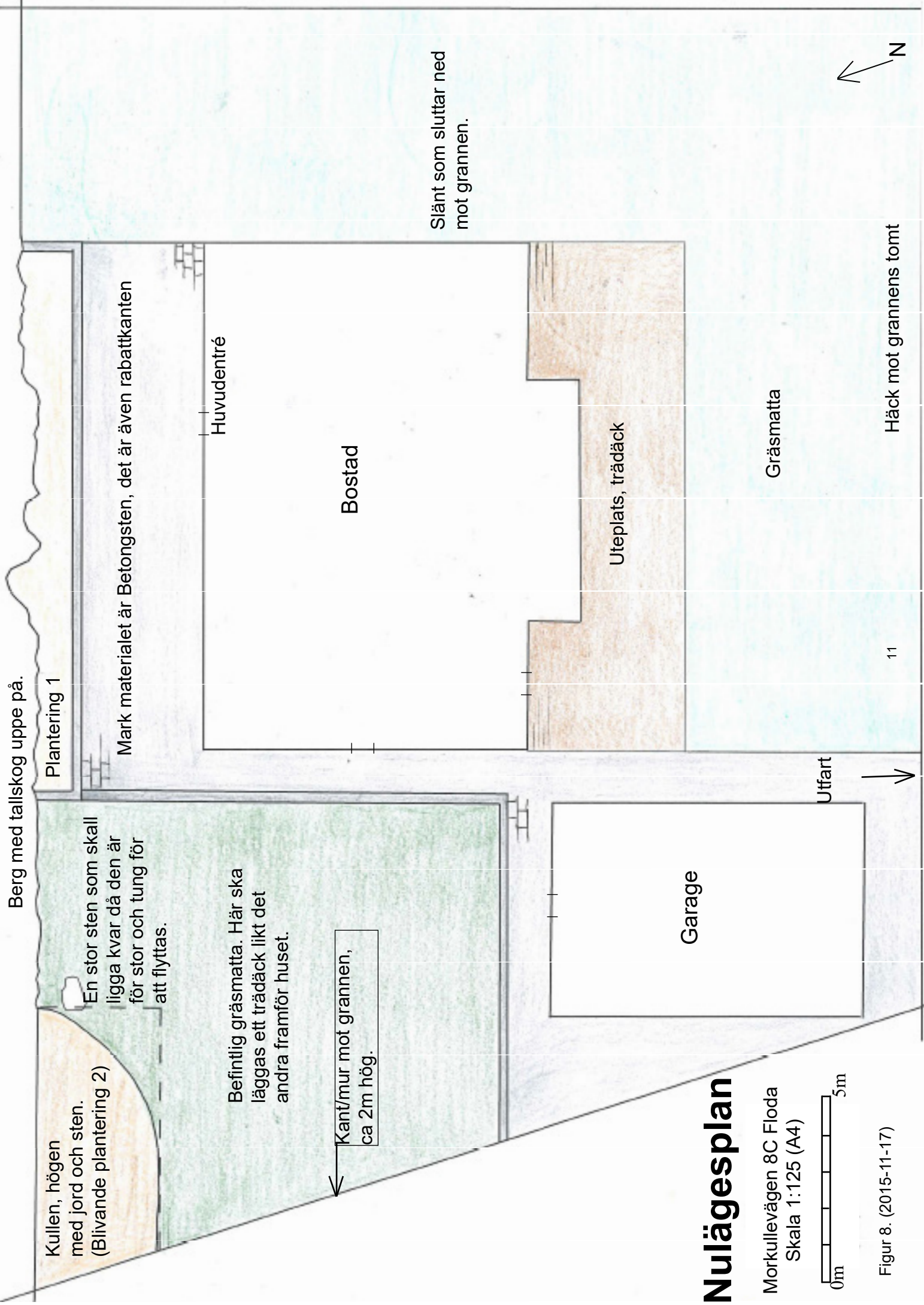

Fig 7. Orienteringsplan

Nulägesplan

Morkullevägen 8C Floda
Skala 1:125 (A4)

Figur 8. (2015-11-17)

Rådjur i trädgården

Rådjur inne i trädgården

När rådjuren är i trädgården äter de mest örter, gräs, knoppar och fint kvistmaterial, årsskotten av lövträd och barrträd, samt Lingon- och blåbärsris, om det finns (fig.9). De äter bara knopparna och inte de utslagna blommorna. Det finns inget säkert svar på vad som gör att de endast äter knopparna, men det man vet är att dessa innehåller mycket energi och flera näringsämnen. De växter i trädgårdarna som är speciellt omtyckta är tulpaner, krokus (inte de gula), pärlhyacinter, risp och ibland även vintergröna växter men dessa brukar de endast gå på när det är snötäckt. Även växter som rosor, ädelgran, azalea, rhododendron, äpple - och plommonträd är omtyckta (Vinberg, 1997).

Växter som är aromatiska och har kryddig doft brukar lämnas ifred, t ex lavendel, nepeta, malört, stenkrydd och temynta (Riksförbundet Svensk trädgård, 2013.) Att använda sig av fågelskrämmor eller andra likdanade objekt i skrämselsyfte mot djuren, funkar endast ett par gånger tills de har vant sig (Vinberg, 1997).

Enligt ägarna så äter rådjuren rikligt precis vid deras huvudentré, de bryr sig heller inte om den stora hunden som brukar springa runt i trädgården. Ägarna har även testat med att hålla ut människourin, som skall hjälpa mot rådjur (Vinberg, 1997), men det har inte fungerat. Att hitta en metod som garanterar att rådjuren håller sig borta finns inte enligt Riksförbundet Svensk trädgård. Det är inte heller samma från gång till gång vad de äter, vilket är ett stort problem. Hos grannen kan de äta något som hos andra lämnas ifred. Metoder som fungerar för någon behöver inte fungera för en annan, det gäller att hitta vad som passar i just sin egen trädgård. Sedan finns det år med många rådjur och lite föda, då äter de i princip vilka växter som helst som finns tillgängligt (Riksförbundet Svensk trädgård, 2013).

Olika metoder

Det finns ett antal metoder som fungerar mot rådjur i avskräckande syfte, de flesta fungerar ett tag tills rådjuren vant sig vid dem. Därför kan det vara bra att variera sig mellan metoderna. I faktablad nr 11, *Rådjur, gnagare och annat vilt i våra trädgårdar*, från riksförbundet Svensk trädgård (2013) nämns ett antal sätt att hålla rådjuren från sin trädgård.

Användning av elstängsel som är 2-3 meter högt är ett bra sätt att hålla dem ute, men denna metod kan vara svår som villaägare att ta till då det är en omständlig process. Det går också att täcka sina planteringar och växter med hönsnät eller fiberduk. Att göra det innebär att man döljer växterna och passar kanske mer om det är vid etableringsfasen eller när det odlas grönsaker och liknande. Finns det träd på tomten kan gnagskydd runt stammarna vara bra för att undvika skador på dem. Otvättad fårull kan placeras på växterna, även cayennepeppar går att sprida ut i planteringarna. Hålla ut vatten med vitlök i, eller hålla människourin på jorden skall också vara en metod. Vitlöksvattnet skall ge växterna smak av vitlök och då inte smaka bra för rådjuren. Det finns även en del preparat ute i handeln som har syftet att skrämma bort rådjuren (Riksförbundet Svensk trädgård, 2013).

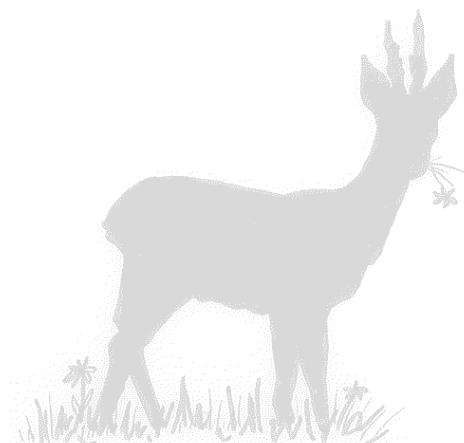

Fig.9 Illustration på rådjur

Val av metod för kunden

Den metod jag ansåg passade ägarna bäst var att använda sig utav en metod där man sätter ut blodmjölsdoppade oasiskuber i trädgården.

Det är en blandning av blodmjöl, ammoniak och vatten, där man sedan doppar små oasis kuber i blandningen och placerar på pinnar och sedan ut i rabatten. Dessa luktar illa för rådjuren och gör att de håller sig borta. Det skall upprepas varannan vecka för att effekten skall vara (Vinberg, 1997).

Jag anser metoden lämpar sig för ägarna då den inte behövs upprepas allt för ofta. Den är även lätt att kombinera med andra ovannämnda metoder om de önskar. Ägarna ville ha relativt låg skötselnivå på planteringarna, den valda metoden går bra att göra i samband med att annan skötsel i trädgården, vilket gör att de inte måste addera fler arbetstillfällen. Metoden är också enkel och det krävs inte jätte mycket jobb för att fixa den.

Recept på blodmjöls blandningen:

- blodmjöl
- ammoniak
- vatten
- oasis

Blanda blodmjöl med vatten och tillsätt en del ammoniak, doppa sedan ner oasis kuberna (ca 6x6x10 cm) i blandningen (Vinberg, 1997), (fig.10-11).

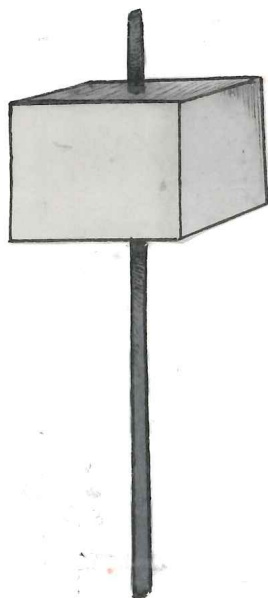

Fig 10. Oasis kub med blodmjölsblandning.

Fig 11. Placera oasiskuberna utspritt i trädgården.

Koncept

Steg 2, Koncept

Att hitta ett tydligt koncept underlättar i processen till att nå fram till ett gestaltningsförslag. Det är en grund att luta sig mot och komma tillbaka till i sin designprocessen.

Ståndorts anpassning

Varje plats har sina unika förutsättningar och en ägare som har sina idéer och önskingar om platsen, vilket kräver att man som designer hittar och frambringar nya lösningar och kompromisser som uppfyller kundens önskemål men samtidigt är anpassad efter platsens förutsättningar.

När man skall göra ett gestaltningsförslag till en plantering är det viktigt att ha en god kunskap om växter. Men det räcker inte att bara ha kunskapen, man skall kunna tillämpa den tillsammans med en kunskap om komposition och ståndort, hur växter kan placeras tillsammans så att de blir en vacker kombination. (Bengtsson et.al. 1989) I trädgården hos min kund har ägarna köpt växter som de tycker är vackra och planterat dessa som de ville i planteringen, men på grund av bristande kunskap var det inte många av växterna som överlevde. Det visar på att skaffa information och kunskap om växter innan köp och plantering är väsentligt för att det skall bli en hållbar plantering.

Växtkomposition

Kund

För att kompositionen skall bli lyckad är man tvungen till att tänka bort att det finns växter som är fula. Att inte se en enskild blomma och anse den vara ful, utan sätta ihop växtkombinationer där alla växter kommer till sin fulla rätt och då når sin fulla potential och att då inse att det inte finns några växter som är fula. Man skapar kompositioner för att de skall vara attraktiva och tilltalande för den som tittar på dem, att lyckas med detta kräver kunskap (Bengtsson et.al. 1989). Exempel på detta var att ägarna önskade att inte ha gult, för det är inte en färg som de tycker om. I en situation där man skall arbeta mot en kund är det väsentligt att kunna argumentera för en färg och andra så kallade "fula" växter och färger för att sedan kunna visa hur dessa kan användas i en plantering för att helheten skall bli bra.

Drifts

För att få det uttryck jag ville ha i planteringarna bestämde jag mig för att plantera i drifts. Att plantera i s.k. drifts är ett begrepp som Gertrude Jekyll introducerade. Det innebär att man planterar samma växt i långsmala former, så att de tillsammans bildar en helhet. När man designar på detta sätt ser det ut som om man har dragit penseldrag med färger (Bisgrove 2000). Det som är vackert när man planterar i drifts och får dessa penseldrag är att det fångar en tydlig karaktär och skapar ett flöde i planteringarna. På platsen är ytan begränsad och det kommer inte bli tydliga penseldrag med olika arter, men det skall vara harmoniska övergångar och genom drifts blida ett fint helhets intryck. Jekyll är en förebild på många sätt, det jag har valt att inspireras av i planteringarna är hur hon planterade sina växter i drifts. Även att planera med tanke på säsongen är viktigt, när något vissnar ska det naturligt följas av något annat. Som när vårblommorna har blommat klart är det perennernas tur att börja blomma och täcka de vissnade vårblommorna. I förslaget finns det några vårlökar samt lite höstlökar, mycket fokus har inte lagts på detta då platsen används mest under sommaren. Men vid planteringen närmast entrén är det mer tanke kring säsongerna.

Gertrude Jekyll kombinerade ofta liknande färgnyanser för att skapa harmoniska rabatter. De svårigheter som finns med att kombinera färger när det kommer till blommor är den ständiga förändringen och hur färgerna uppfattas olika i olika ljus. Skiftningar i kronbladen, texturen på växten och hur långt ifrån man ser den är faktorer som gör att uppfattningen om färg ändras och gör färger svårdefinierade (Bengtsson et.al. 1989). Genom att både använda sig av harmoni och kontrast kan man få fram de bästa resultaten. Att finna rätt nyans av kontrastfärg i en plantering med bara närliggande färger ger en bra motvikt i en harmonisk plantering, det utmanar och driver fram intresse, mer spänning. Även att skapa kontraster genom textur och växtsättet hos en växt som kontrasterar till resterande kan ge en upplyftande effekt. Det viktiga när man skall finna en komplimenterande färg är att välja rätt, så att de stärker de färgtema som redan är i rabatten inte tar över eller ändrar de ämnade uttrycket (Bengtsson et.al. 1989).

Färg

Som Eva Gustavsson skriver i Perennboken (1989) handlar växtkomposition mycket om harmoni och kontrast. Det används medvetet för att få ut största möjliga intryck av de växter man valt att framhäva. Omgivningen har i den situationen rollen att kontrastera och subordinera sig den växt som skall betonas. Vill man ha en mer harmonisk plantering skall man ha växter som ligger nära varandra i färg och form, där det inte skapas vibrerande kontraster (Bengtsson et.al. 1989).

Båda planteringarna skall vara fina både på avstånd och när man ser dem på nära håll. Beroende på vart man befinner sig i förhållande till planteringarna så ser man dem från olika håll. I vissa vinklar syns den ena men inte den andra. När båda är i beaktarens synfält är det för mig viktigt att skapa planteringar som harmonierar och är sammanlänkade via växter och färger. Ett urval av växter finns i de båda planteringarna för att det skall finnas likheter i dem, men samtidigt ska de var och en för sig locka till närmare beskådning.

Mitt mål är att den ena planteringen skall vara som en förlängning av den andra. Växtvalet bygger på den information som finns om vilka växtarter som passar att ha i en trädgård där rådjur finns. Jag designar även utefter förhållandena i de olika planteringarna och eftersom det är samma genomgående tema på planteringarna, försöker jag hitta växter med liknande karaktär, trots att den ena planteringen är i full sol och den andra är i skugga. Även inspiration från den omgivande naturen speglas i dem för att få en fin övergång mellan natur och plantering. Det kommer syns i materialvalet vid kullen, den nya planteringen, samt att den lilla bergtallen (*Pinus mugo var. Pumilio*) är en reflektion till tallskogen runt om tomten.

De möjligheter som finns när man skall planera en plantering är enorma, chansen att måla med växter ges och begränsningarna är få. Vilda, livliga och färgglada eller lugna och harmoniska trädgårdar med enhetligt färgade växter, eller med olika gröna nyanser. Med valen och kunskapen utav om färgernas påverkan i en plantering kan det skapas djup och ljus kan förstärkas även skuggförhållandena. Genom att planera sin plantering och tänka igenom sina växtval kan man få fram resultat som blir som levande tavlor, det blir ett konstnärligt skapande, men tavlorna ändrar utseende efter säsong och faktorer som avstånd och placering är avgörande (Bengtsson et.al. 1989).

Genom att studera färger får man kunskap om hur de ter sig i planteringar, hur man på bästa sätt komponerar med dem. Vilken roll har de i en plantering och hur man kan kombinera för att inte en växt skall försvinna in i bakgrunden och en annan ta för mycket plats.

Lila: Lila är vald som huvudfärgen, den färg som var utgångspunkten i planteringarna och de andra växterna valdes för att passa med det lila. Man skall se lila på kort avstånd då det är en mörk färg som man inte skall placera i bakgrunden i en plantering då färgen inte alltid uppfattas på långt håll. Det är en viktig aspekt att ha med sin in i gestaltningen, att kombinera färgen lila på rätt sätt så den inte faller bort i bakgrunden. Det finns många nyanser av lila, exempel är vinrött, violett, rödbrunt och ända fram till de mörkaste nyanserna av lila som uppfattas svart, som den mörka tulpanen "Queen of Night". De mörka nyanserna av lila är nästan helt mättade, de absorberar också mycket ljus och näst intill inget ljus reflekteras ut, jämfört med exempelvis gult som återspeglar mest ljus (Pope&Pope, 1999).

Fig 12. Djuplila Iris (2015-07-20)

Gult: Den färg som återspeglar mest ljus är gult, det gör att färgen ibland riktigt kan lysa. Det är användbart då gult kan användas till att göra mörka områden i planteringen ljusare. Färgen återfinns i den gröna färgen vilket gör att gult inte konkurrerar med grönt, det betyder att de är en behaglig kombination för ögat att titta på. I jämförelse kan man titta på rött och grönt tillsammans, de är varandras komplementfärger, vilket gör att det blir en vibrerande kombination som är jobbig att titta på i längden (Pope&Pope, 1999).

Fig 13. Gul vallmo (2015-07-20)

Vitt: Vit är färgen som lyser upp mörka vrån och sprider ljus, det är en färg som inte tar upp lika mycket ljus som den ger ifrån sig, vilket är bra om man vill skapa mer ljus i en plantering. Svarta och vita synupplevelser är för oss tusen gånger så starka jämfört med våra färgupplevelser och detta gör att vitt är en viktig färg i planteringar, både för sig själv och i kombination med andra färger, för att lysa upp eller framhäva andra växter (Pope&Pope, 1999). När det pratas om vita växter ingår också de med silvriga blad. Det som gör en växt silvrig är de små håren som sitter på

Fig 14. Silvrigt lammöra (2015-07-20)

bladen, dessa reflekteras i solljus och växten får ett silvrigt intryck. Dessa växter har håren för att skydda sig mot sol och vind och undvika uttorkning, vilket gör att just dessa växter passar bra i soliga torra lägen. Silvriga och gråa växter har en tendens att fungera bra ihop med andra färger, de skapar harmoniska kombinationer. Växter som har gråa blad har små vaxpärlor på bladen, dessa är till för att skydda mot uttorkning. Grått går tillsammans med alla färger, den går att kombinera med i princip allt vilket gör den väldigt användbar när man komponerar planteringar (Pope&Pope, 1999).

Grönt: Den gröna färgen är lätt att glömma att den faktiskt är en färg i sig. Orsaken till att den glöms kan vara att den alltid finns runt omkring oss, Grönt fungerar ofta som bakgrund i planteringar där de andra blommande växterna står framför dem. Att kunna kombinera och välja rätt gröna växter, är minst lika viktigt som

Fig 15. Hosta blad (2015-07-20)

när man väljer de blommande växterna (Pope&Pope, 1999). Det gröna växterna finns i många olika nyanser, bladformer och texturer och dessa likväl som de blommande växterna påverkar planterings helhet.

Blått: Blåa växter finns det många utav, några av dem som finns i gestaltningsförslaget är Salvia och Bolltistel. Den blå färgen förhöjer känslan av volym, blått kan även ha effekten att skapa en känsla av djup, vilket i sin tur ger en tredimensionell känsla. Även de skuggade delarna i trädgården förstärks av färgen. När man använder sig utav kontrastfärger i trädgården så bildar man även med det djup i planteringarna, exempel på färger som gör det är gult och blått, den gula färgen förstärks för att den blå faller in i bakgrunden, samtidigt som den gula absorberar ljus och förstärks (Pope&Pope, 1991).

Fig 16. Blå bergvallmo (2015-07-20)

Det är mer än färgen på blomman som spelar roll när man skall kombinera växter, det är lika viktigt att tänka på växtformen, strukturen och rytmen i kombinationen. Att tänka till innan man gör en kombination med växter kan göra skillnad för slutresultatet. Att designa en plantering innebär inte bara att välja färg och färgkombinationer utan på ett bra sätt inkludera faktorer som formen på plantan, texturerna i bladen och den genomgående rytmen i planteringen. (Pope&Pope, 1999).

Gestaltningförslag

Steg 3, Gestaltningförslag

(Fig.17, 20 och 24)

Växtval

Växtvalen grundar sig i litteraturstudien om rådjurssäkra växter (se bilaga 1). En handfull andra växter finns också för att göra planteringarna kompletta med ägarnas färgtema i tanken.

Växtkataloger från Flyinge plantshop, Splendor plant, Stångby plantskola och Zetas trädgård har tillsammans med litteraturstudierna legat till grund för de olika växtvalen.

Växtkomposition

Kund

I gestaltningen vill jag få fram ett hållbart förslag som är anpassat efter ståndorten, men minst lika viktigt är det att skapa en elegant plantering som tilltalar betraktaren och gör ägarna nöjda.

Kunden önskade att det skulle finnas utrymme för krukor med kryddväxter i anslutning till den nya planteringen (kullen). Därför kommer stenar från kullen, de med flat ovansida, placeras nära intill planteringen och på dessa finns då möjlighet till att ställa fristående krukor.

Drifts

Genom att använda mig av färger som går i harmoni med varandra och upprepning av samma sort bildas det sammanhang. I förslaget blandar jag texturer, former och färger för att skapa en varierad plantering som inte endast skiljs åt av färgen. Utan också resten av växternas form och uttryck har också sin inverkan i planteringarna.

Placeringen på växterna är så att de kompletterar eller kontrasterar med den bredvid. Det har jag gjort genom att plantera i drifts, eftersom ytan är relativt liten blir det inte stora partier med varje växt men tillsammans skall färger och texturer skapa en fin helhet och med hjälp av drifts vävs växter fint samman.

Färg

Val av färger har noga tänkts igenom så det finns ett sammanhang, kontraster, harmoni men också lite karaktärsväxter som sticker ut från de resterande. Efter att ha studerat litteratur om färger kändes det naturligt att ta den färgskalan jag gjort som går i lila, gult, vitt, grönt och blått (fig.12-16). Färgerna är också enligt ägarnas önskningar samt att det fanns växter inom kategorin rådjurssäkra växter som lämpade sig och matchade önskemålen om färgtema. De önskade en plantering med fokus på lila, men samtidigt ville de inte att det skulle bli ett lila hav, utan att andra växter skulle kombineras med de lila. Därför valde jag att med lila som bas väga upp planteringen med färger som tillsammans kapar en harmoniserad plantering. Gult som är lilas komplementfärg kommer även finnas som inslag i rabatterna. För att inte skapa för straka kontraster väljer jag att bara ha några få inslag av kombinationer där komplementfärger möts. Nyanser av lila, grått och vitt kommer vara dominerande för att skapa en balanserad plantering, men dessa små inslag av gult finns för att skapa lite spänning och liv i planteringen. Det sättet Gertrude Jekyll tänkte kring färg och kombinationer av växter kan jag koppla till hur jag har designat planteringarna, genom att hålla mig till ett par färger och ha dessa i olika nyanser och att med komplementfärger lyfta dessa till deras fullkomliga potential.

Planteringarna går i kalla toner med mycket lila och vitt som nämnt, det är bland annat för att materialen runt om dem mestadels är i grått och vitt. Det gör att färgskalan blir enhetlig mellan planteringarna och materialet runt om. Men jag gjorde valet att i planteringarna ha några inslag av kontrastfärger för att förhöja de resterande färgerna i dem. Jag använder mig av gult för att skapa kontrast till de lila blommorna, genom varsam placering blir det liv och det händer någonting bland de andra växterna som många ligger närmare varandra i färgskalan. I den soliga planteringen är det mycket grå – och silverbladiga växter, detta för jag anser att tillsammans med lila är det

slående vackert, även att den vita färgen lyfts fram med en mörkare färg i bakgrunden och ger planteringen liv.

När man kombinerar växter kan man genom använda blått få en plantering verkar större än vad den är. Med blå färg i bakgrunden, samtidigt som man placerar en ljusare färg framför, skapas mer djup i planteringen. I plantering 1 kan man se effekten utav just det med Salvia (Salvia nemorosa 'Caradonna') i bakgrunden och den ljus gröna daggekåpan (Alchemilla mollis) som placerats framför.

Illustrationsplan

Morkullevägen 8c Floda
Skala 1:125 (A4)

Fig 17. (2015-12-10)

Plantering 1

Växtbädden

Växtbäddens djup påverkas av berget under planteringen och är därför ganska grund, ca 50cm (fig.18-19). Jordens sammansättning består av berggrund och ett lager med sand, men det är oklart exakt hur mycket. Det har sedan påförts ett lager med inköpt trädgårdsjord. Jorden har legat i bädden sedan anläggning, vilket betyder att jorden är lätt packad och ojämnt fördelad. De förbättringar som bör ske är att det gamla jordlagret luckras upp och att det tillförs ett nytt lager jord som innehåller organiskt material, tex 10cm grönkompost och 20cm matjord. Jordförbättringen myllas ner i den befintliga jorden, för att förbättra jordstrukturen i planteringen. Många av de befintliga växterna som idag finns i planteringen frodas inte och kommer därför tas bort. De arter som trivs kommer att behållas, dessa är daggkåpa (*Alchemilla mollis*), Vipphortensia (*Hydrangea paniculata*), och alunrot (*Heuchera cvs*).

Fig 18. Fotografi på platsen, plantering 1 (2015-11-07)

Fig 19. Fotografi på platsen, plantering 1 (2015-11-07)

Växtval till plantering 1

I planteringen har jag jobbat med att få fram kontraster i bladform och färg (fig.20). Av den orsaken att det är mestadels skugga över planteringen så var utbudet av blommande växter inte den samma som i plantering 2. De delar som är mest solbelysta ger möjlighet till mer variation i blomningen, här är kombinationer som skapar kontraster i både textur och färg, lila ståtlig salvia (*Salvia nemorosa* 'Caradonna'), limegrön daggekåpa (*Alchemilla mollis*) med lätt ludna blad tillsammans med den avvikande vassa bergtallen (*Pinus mugo* var. *pumilio*). Växter med liknande växtsätt finns som en röd tråd genom planteringen. Genom att plantera i drifts blir möjligheterna att skapa kontraster med omgivande växter lättare. Men som nämndes i konceptet så är ytorna inte stora här så att plantera i stora drifts valdes bort. Istället så ger det en sammanhängande känsla med smidiga övergångar mellan växter och de vävs fint samman i planteringarna. Det går att komponera och sätta samman de kombinationer av växter man önskar och dessa i samspel med varandra skapar fina bilder för beaktaren. Det som genomsyrar planteringen är skiftningarna i färg, bladform, ludna och blanka blad, sträva ytor mot mjuka, dessa faktorer gör att de finns mycket att titta och känna på. Under alla plantor växer marktäckaren vintergröna (*Vinca minor* 'Alba'), i denna matta av gröna blad växer en riklig vårflora ur på vårkanten och ger redan från februari månad ägarna något fint att titta på. Platsens värde höjs under en längre period, och när vårsolen tittar fram kan de sitta på trädäcket och ha härliga blommor runt sig.

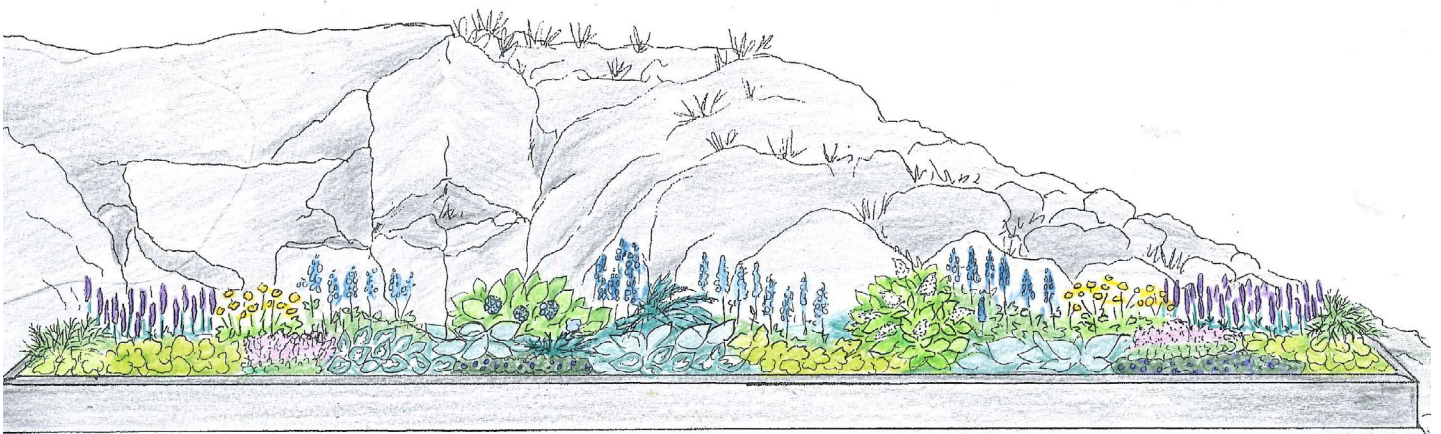

Fig 20. Illustration på plantering 1

Plantering 2

Växtbädden

Utformningen av kullen är tänkt bli likt en trappa med tre olika etapper, dessa kommer sedermera utgöra växtbäddarna (fig.22). Planteringsens form inspireras av dess naturliga form för att den form som är passar fint på platsen. Formen på kullen kommer jämnas till och görs till en formstark plantering med bäddar som ramas in av cortenstål. Det gör att formen på bädden hålls och att jorden stannar kvar på den plats som den skall vara.

Det finns återförsäljare som skär ut önskade mått på cortenstålen, ett företag är bland annat No-hedensväxter. Kant materialet valdes främst för funktionen, men även för att färgen är liknande den färg som återfinns i berget (fig.23), det skapar en fin återspeglning av naturen runt om. Från början består kullen av lera, blandat med olika fraktioner av sand och grus, även större stenblock finns (fig.21). Det större stenarna skall tas bort, medens två av de större stenarna med bäst passform, skall läggas till sidan för senare användning. För att få den önskade formen på kullen kommer det behövas gräva bort den övre delen på jordlagret där ogräs etablerats. Det behövs jordförbättring på platsen, det görs genom att mylla ner ett lager av organiskt material. Ett lager av 10cm med grönkompost är det som behövs för att förbättra jordstrukturen avsevärt. Höjden på bäddarna är 50cm, förslaget är att ha den höjden då kullen är hög och för att inte behöva gräva bort så mycket befintligt material så passar det att ha den nämnda höjden på bäddarna. Det skapar även en djup planteringsbädd för perennerna att växa i.

Fig 21. Fotografi från platsen. Plantering 2, kullen (2015-11-07)

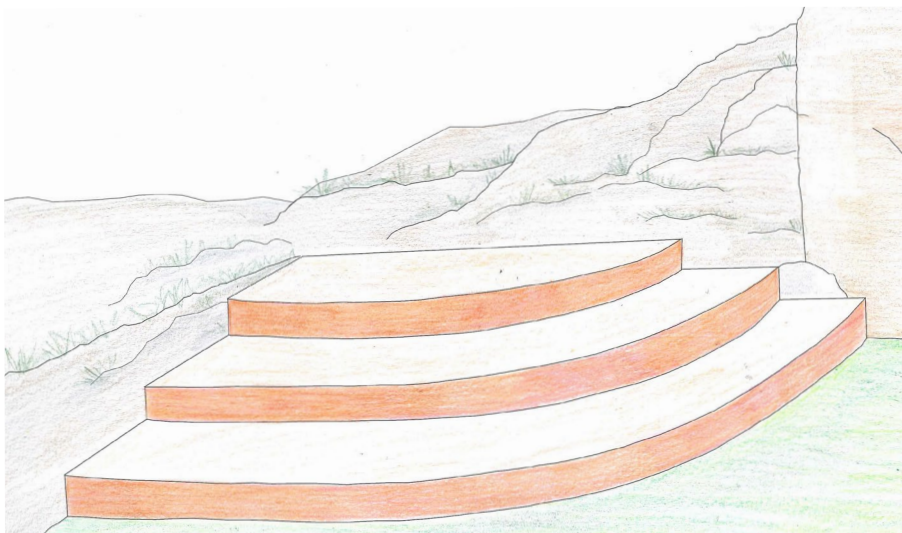

Fig 22. Förslag på utformning av kullen, plantering 2

Fig 23. Detaljbild på berget där man ser färgen (2015-11-07)

Växtval, Plantering 2

Vid val av växter till den här delen av trädgården var tanken att skapa mjuka övergångar samtidigt skapa kontraster i både färg och form, harmoni och kontrast. Det skulle också vara en liten återspeglning och koppling till plantering 1 (fig.20 och 24). Genom att ha ett genomgående färgtema och låta samma färg återkomma genom planteringen blir det ett samband och en rytm både i planteringen själv och med den andra planteringen. Vissa arter återfinns i båda planteringarna för att skapa ett sammanhang och så man kan se samhörigheten i de båda bäddarna. Annars är det med färgerna som det reflekteras och att plantera i drifts är desamma i båda planteringarna, där växterna fint vävs samman.

De dominerande färgerna på växterna är lila och silver (vita), de mest karaktäristiska växterna i den här kompositionen är *Salvia* (*Salvia nemorosa* 'Caradonna'), *perovskia* (*Perovskia* 'Blue Spire'), lammöra (*Stachys byzantina* 'Silver Carpet') och kryddsalvia (*Salvia officinalis* 'Purpurascens'). Genom att hitta växter med olika uttryck och textur skapas de olikheter i planteringarna, växter som bryter flödet och ger textur i planteringen är, martorn (*Eryngium giganteum* 'Silver Ghost') blå bolltistel (*Echinops bannaticus* 'Blue Globe') och den lilla bergtallen (*Pinus mugo* var. *pumilio*). Plantor med ludna blad har ett speciellt uttryck och i kombination med växter som har blanka blad sker ett möte som skapar kontrast, lammöra och kryddsalvia är två som har denna egenskap, samma med den blå daggiga funkian bredvid den vita pionen med dess blanka blad. Andra kontraster som skapar liv och väcker intresse är färgkontrasterna, här jobbar jag med gult och lila, för att de är varandras kontrastfärger och skapar en bra motvikt i planteringen precis som Gustavsson skriver i *Perennboken* (1989) få in något där de andra växterna har närliggande färgnyanser. Ambitionen är att få en plantering som ger ett vackert intryck, väcker intresse med de lite mer karaktärsstarka växterna. En fin vårflora med olika tidigblommande lökar finns också i plantering 2 och på höstkanten kommer tidlösan (*Colchium autumnale*) och blommor vackert.

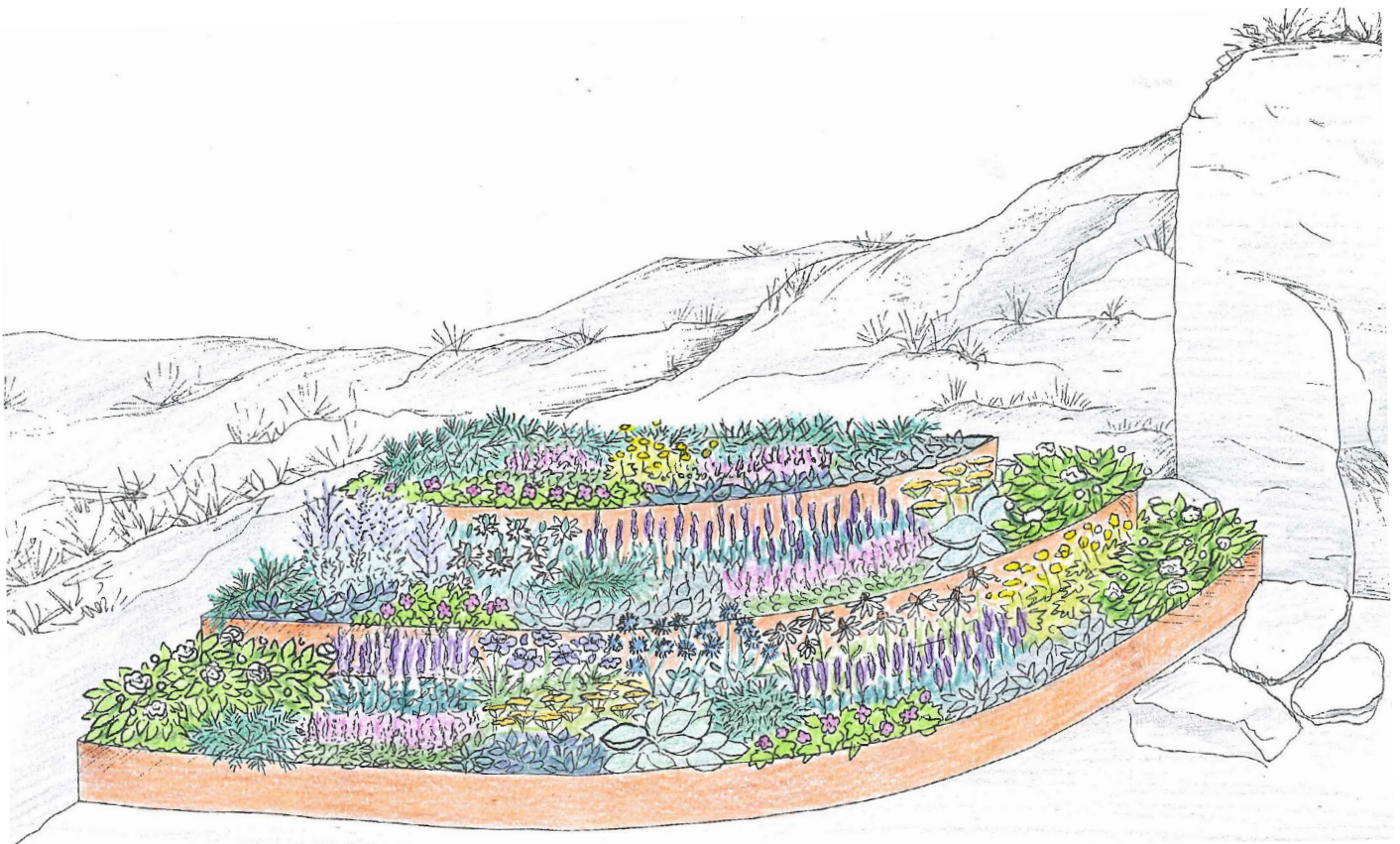

Fig 24. Illustration på plantering 2

Planteringsplan

Plantering 1

Skala 1:50 (A4)

Se växtlistan för vidare förklaringar av planteringsplanen
(bilaga 2).

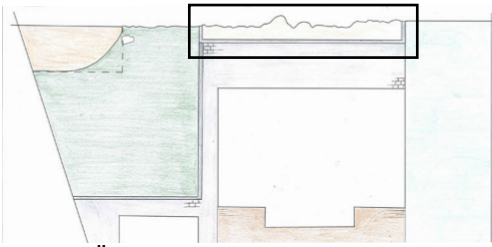

Fig 25. Översiktsplan, plantering 1

Figur 26

Planteringsplan, lökar

Plantering 1

Skala 1:50 (A4)

Se växtlistan för vidare förklaringar
av planteringsplanen (bilaga 2).

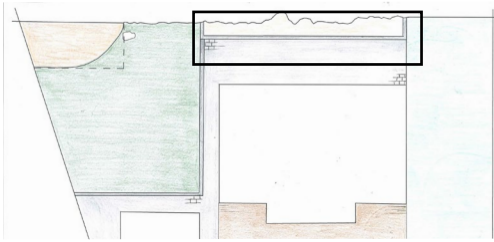

Fig 27. Översiktsplan, plantering 1.

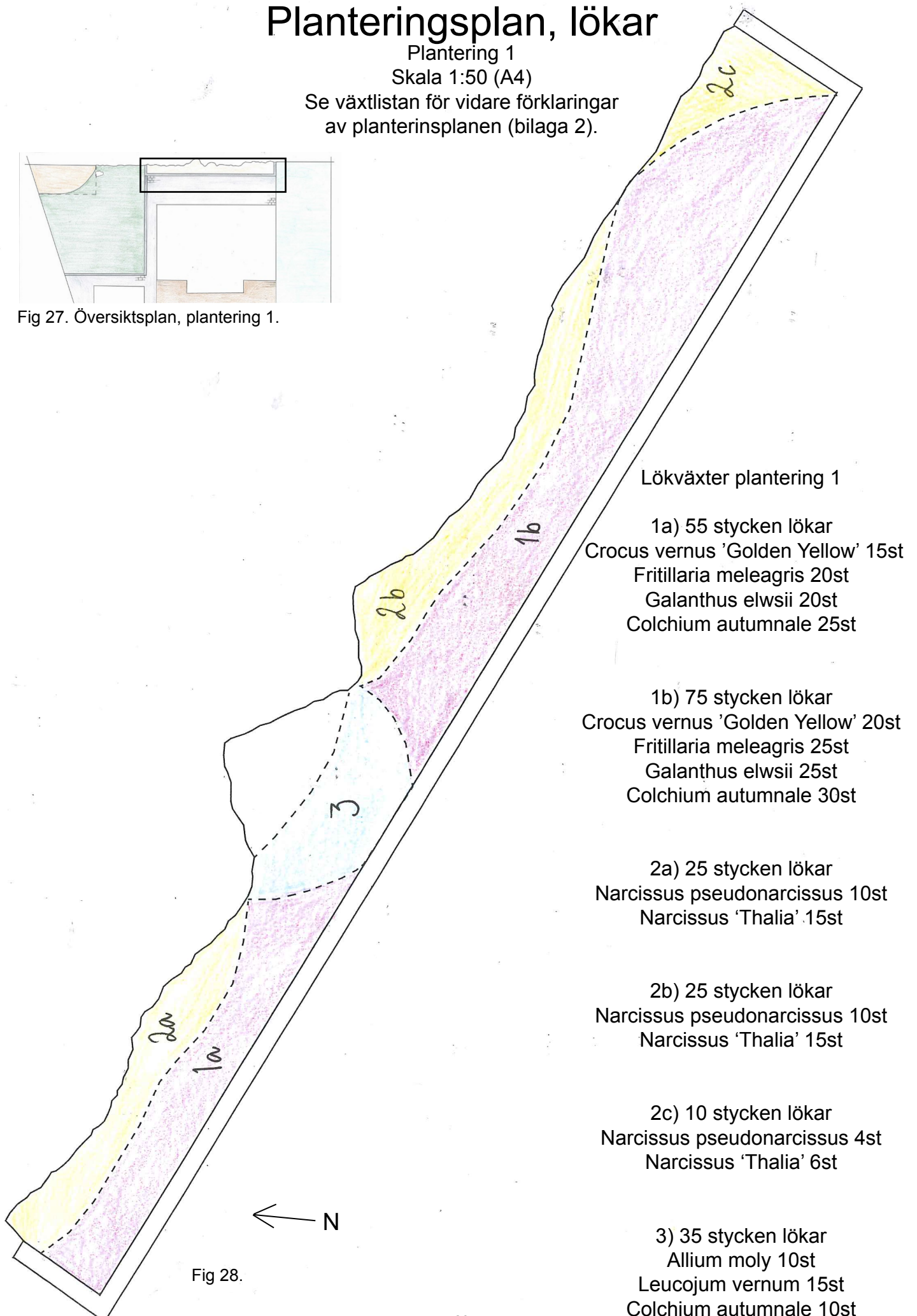

Fig 28.

Planteringsplan

Plantering 2
Skala 1:50 (A4)

Se växtlistan för vidare förklaringar av planteringsplanen (bilaga 2).

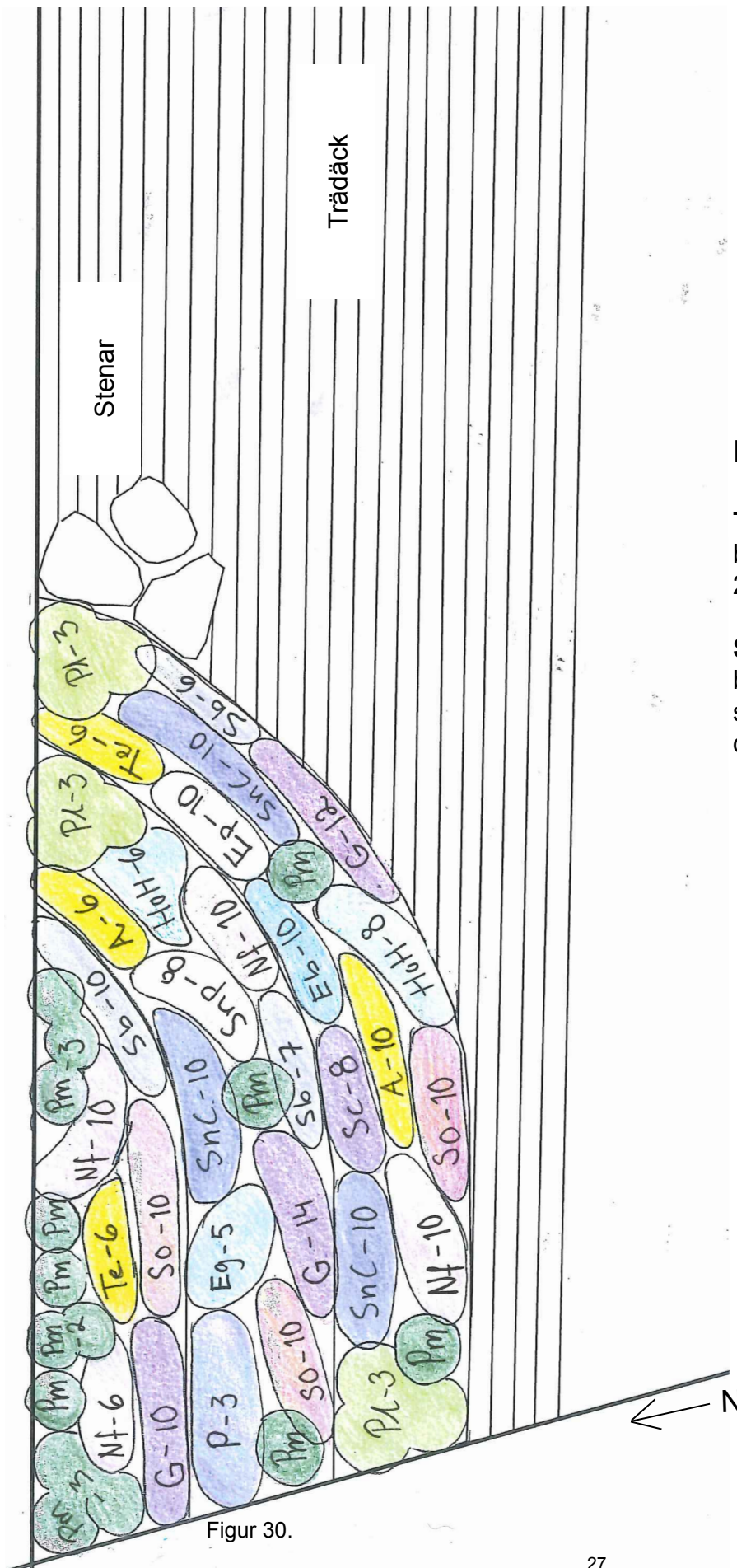

Fig 29. Översiktsplan, plantering 2.

Förklaringar:

Trädäck skall anläggas på hela den befintliga gräsytan mellan plantering 2 och garaget.

Stenar från kullen tas och läggs bredvid den existerande. På dessa skall det kunna stå krukor med kryddväxter i som ägarna önskar.

Figur 30.

Planteringsplan, lökar

Plantering 2
Skala 1:50 (A4)

Se växtlistan för vidare förklaringar av planteringsplanen (bilaga 2).

Fig 31. Översiktsplan, plantering 2.

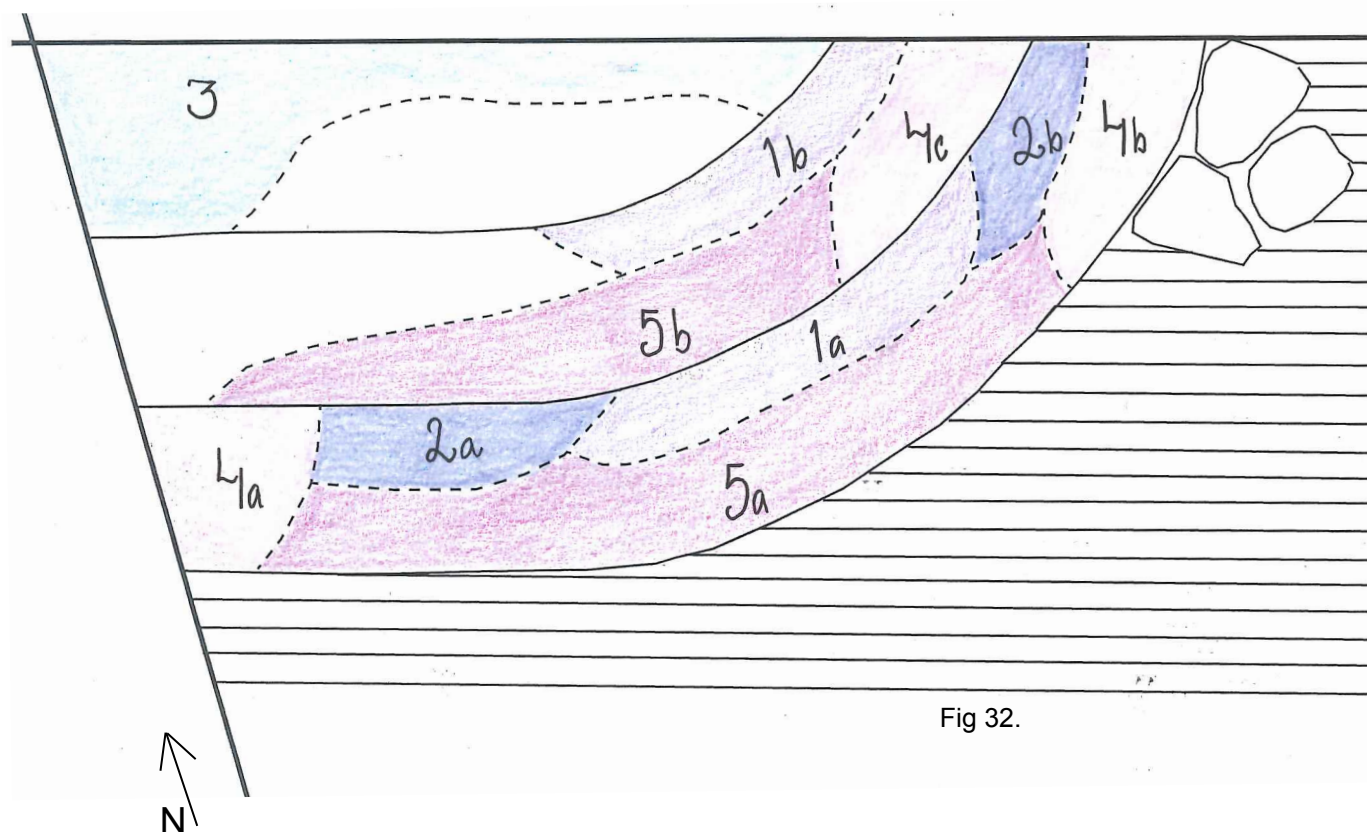

Fig 32.

Lökväxter plantering 2

1a) 35 stycken lökar

Narcissus 'Thalia' 20st

Nectaroscordum siculum ssp bulgaricum 15st

1b) 30 stycken lökar

Narcissus 'Thalia' 20st

Nectaroscordum siculum ssp bulgaricum 10st

2a) 25 stycken lökar

Narcissus pseudonarcissus 25st

2b) 15 stycken lökar

Narcissus pseudonarcissus 15st

3) 75 stycken lökar, Allium caeruleum

4a) 23 stycken lökar

Fritillaria meleagris 10st

Galanthus elwsi 13st

4b) 22 stycken lökar

Fritillaria meleagris 11st

Galanthus elwsi 11st

4c) 22 stycken lökar

Fritillaria meleagris 11st

Galanthus elwsi 11st

5a) 60 stycken lökar

Crocus vernus 'Golden Yellow' 25st

Galanthus nivalis 'Flore Pleno' 35st

5b) 36 stycken lökar

Crocus vernus 'Golden Yellow' 15st

Galanthus nivalis 'Flore Pleno' 21st

Diskussion

Har syftet uppnåtts?

Syftet med studien var att göra ett gestaltungsförslag med illustrationsplaner och växtlistor som skulle möta ägarnas önskemål samt efter förutsättningarna på platsen. Samt att det skulle vara ett hållbart och praktiskt genomförbart förslag. Det finns många sätt att gestalta planteringar och man kan göra oändligt många varianter, den gestaltning arbetet resulterade i är ett sätt att gå till väga. Mitt förslag visar hur man kan använda sig utav växter med liknande färg, med några inslag av kontrastfärger för att få harmoniska, men ändå spännande planteringar. Mitt personliga syfte var att få djupare växtkunskap och få erfarenhet av att arbeta mot kund. Det har varit ett berikande arbetet och jag har fått mycket ny kunskap på båda punkter.

Har frågeställningarna besvarats?

Gestaltungsförslaget jag presenterar visar på att det gick att få två planteringar med olika förutsättningar att få sammanhang och därmed skapa en helhet i trädgården. Det även med utgångspunkterna efter platsens förhållanden som upptäcktes vid platsanalysen. Förslaget är även helt enligt de önskningar som ägarna framförde. Förslaget är ett exempel på hur man kan gå tillväga i syftet att skapa två perennplanteringar. Det finns stora möjligheter att hitta fler genomförbara lösningar.

Resultatet visar att det är svårt att få ett konkret svar på frågan om vad som kan göras för att få bort rådjuren från trädgården. Det var mycket svårare att hitta vetenskapligt skriven litteratur i ämnet. Det som framkom i litteraturen var att det finns en del växter som anses vara mer "rådjurssäkra", dessa sammanställdes i en växtlista (se bilaga 1). Genom att lista växterna gick det snabbt att få en överblick över vilka växter som kunde lämpa sig på platsen och slutsatser kunde dras om vad som mer kunde lämpa sig efter växternas karaktärsdrag. Det finns mycket kunskap att ta med sig från projektet in i andra arbeten samt in i arbetslivet, t ex att det inte finns ett enkelt svar på hur man "skall" gestalta en plantering, utan det kan anpassas på många sätt. Även vilka växter som rådjuren inte går på lika hårt och att de finns en del metoder att använda sig utav i syfte att skrämma bort rådjur.

Utvärdering av metodiken

I arbetet valde jag att arbeta i tre steg: steg 1 analys, steg 2 koncept och steg 3 gestaltungsförslag. Genom att utföra arbetet i dessa steg gav det en bra struktur på arbetet och det blev lätt att följa utvecklingen, utvärdera resultat och sedan gå vidare till nästa steg, även att ha något att luta sig mot genom arbetets gång. För att ha med sig tillräckligt med kunskap för att kunna komma fram till det bästa resultatet var det viktigt att ta ett steg i taget och inte hoppa mellan de olika delarna, göra en sak i tur och ordning.

Genom att arbeta på detta sätt fick jag en förståelse för platsen. steg 1 gav mig förståelse för platsens fysiska förutsättningar, problem samt ägarnas önskningar. Steg 2, där skapade jag ett koncept kring de förutsättningar steg 1, analysen visade. Genom att inkludera faktorerna på platsen och intrycken den gav, skapade jag ett koncept utvecklat efter platsens förutsättningar. Sedan efter att konceptet var satt var det enkelt att gå över in i gestaltungsprocessen, just för att det fanns ett koncept att luta sig tillbaka mot under arbetets gång, jag tog med mig det jag lärt mig och fått fram från steg 1 och 2, innan jag gick in i den kreativa processen att ta fram ett gestaltungsförslag, steg 3. Det var väsentligt att grundligt tänka igenom de olika delarna, skaffa rikligt med information om dem och genomföra noggrant i varje steg innan nästa del påbörjades.

Genomförandet av de olika delarna

Steg 1, Analys

Att analysera platsen innan tankarna kring gestaltningen började var väldigt givande. Det är ett tillvägagångssätt jag tror är viktigt att tänka på i framtiden. Av den anledning att innan man har besökt platsen finns det ingen förståelse eller kunskap om de förutsättningar som råder på just den platsen. Informationen som kom under besöket lades sedan till grund för resten av arbetet. Problemet på platsen som var det svåraste att hitta en lösning på var rådjuren. Det fanns inte mycket vetenskaplig litteratur att hitta om just detta problem med rådjur i villaträdgårdar. Den litteratur jag hittade gav mig en uppfattning om vad för olika metoder det finns för att försöka få bort dem från trädgården. Det fanns olika växtlistor, dessa olika listor sammanställde jag sedan till en (se bilaga 1). Det gjordes genom att jämföra ett par olika källor och ta det som alla listor hade gemensamt. I denna del hade det varit givande om tiden hade funnits till att genomföra intervjuer med personer inom branschen som har erfarenhet av dessa rådjurs problem. Genom intervjuerna kunnat få professionella åsikter om lösningar och vad som faktiskt fungerar i verkligheten.

Ägarna hade önskningar om lättskötta perennplanteringar med växter som inte rådjuren åt upp. Det går att fråga sig vad det innebär och vad är för dem lättskött? Hur mycket tid kommer de faktiskt att lägga på att underhålla planteringarna? Min personliga åsikt är att vill man ha en fin trädgård med perenner så krävs det att man lägger ner viss tid på att ta hand om - och vårda det. Men för att möta kundens önskemål tog jag fram ett förslag jag anser inte kommer behöva för mycket skötsel och metod med att hålla bort rådjuren kan kombineras med annat trädgårdsarbete så som att sköta om rabatterna.

Steg 2, Koncept

Steg 2 efter analysen var koncept, att ta fram med ett starkt koncept som sedan ligger som grund för designprocessen. Det skall vara något att falla tillbaka till under gestaltungsprocessens gång. Litteraturstudier genomfördes i syftet att få kunskap om drifts, färg och komposition. Det finns mycket information att hämta när det gäller färg och form, vilket gjorde att det fanns oändligt mycket information att välja mellan. Efter mycket sökande kände jag att jag hade fått en fördjupad kunskap och ett förnyat förhållningssätt till att plantera. Genom litteraturstudien öppnades mina ögon kring tanken om färgsättning, hur denna spelar stor roll i kompositionen och att genom färg kunna skapa djup och kontraster.

För att försöka möta ägarnas önskningar valde jag att plantera i drifts, en annan anledningen till det var att jag tycker det är vackert sätt att plantera perenner på och det passade på platsen. Varje drift blev inte så stort på grund av ytan, utan fungerar mer som övergångar mellan färger och att de vävs in i varandra då de ligger lite omlott. Det gör att det heller inte blir en växt här och en växt där, utan ett par av varje sort. Drifts var också ett bra val av anledningen att då planteras en sort på en utvald yta, det gör att det lättare att urskilja vad som är ogräs och inte för ägarna som inte har så mycket erfarenhet. Jämfört med hur det är planterat i en mixad plantering, där det är olika sorter planterat tillsammans. Om man inte är van att arbeta med växter kan det vara svårt att urskilja vad som är vad och vilket som skall tas bort när det är blandade sorter. Med planteringsplanerna kan de se och följa vad som växer i planteringarna, det gör det enklare att veta vad som är vart i planeringarna. I efterhand kan det ha funnits ett bättre sätt att plantera på och andra växter som kan ha gett ett finare slutresultat.

Det finns många sätt att komponera de två planteringar som ägarna önskade hjälp med, men utifrån ägarnas önskningar kände jag att konceptet jag kom fram till var hållbart och passade dem

bra. Det fanns en del svårigheter med att arbeta mot kund, då i detta fall de befann sig på annan ort. Mötena var få och det gällde att på dessa tillfällen få med all information som behövdes för att arbeta vidare på annat håll. Det faktum att inte kunna ses och konsultera med dem under arbetets gång har också gjort att jag inte fått någon respons från deras håll under processen.

Steg 3, Gestaltungsförslag

Genomförandet av gestaltningen byggde på ytterligare studier av platsen, framför allt växtbäddarna och hur kullen skulle utformas. Här fanns de olika motgångar, som att ägaren inte hade koll på vad som fanns i jorden och i kullen. Även att identifiera vissa växter var omöjligt då de inte visste vad de planterat och årstiden gjorde att det inte var mycket växtligadelar att gå efter. Spekulationer gjordes och slutsatser drogs utifrån vad som kunde hittas på platsen och vad som syntes när man grävde i jorden. Problemet med att inte grundligare utföra en jordanalys kan leda till att slutsatserna som drogs om vad som fanns på respektive plats visar sig vara fel och växtvalet som presenteras här inte passar. Men eftersom de kunde säga vad som växte och frodades i den befintliga planteringen kunde jag på den platsen få en uppfattning om vad som mer kunde trivas där. Men kullen är den del som är mer avancerad. Det kan justeras när det kommer till att anlägga den, om det skulle visa sig vara annat än vad som antogs.

När det kom till att välja ut växtmaterial började urvalet med att kolla igenom den sammanställda listan på de "rådjurssäkra" växterna. Genom att studera växterna på listan, kunde jag dra slutsatser om vilka andra arter som skulle kunna fungera och därmed förhoppningsvis inte bli uppätta. Det jag grundade mina val på var att ta olika sorter av samma art, även de med liknande blomning, växtsätt, textur och doft. Tillsammans med metoden att doppa oasiskuber i en blandning av blodmjöl och ammoniak, som placeras ut i trädgården, kommer växterna förhoppningsvis lämnas ifred. Om alla valda växter kommer lämnas ifred vet jag inte, det är något tiden får avgöra och justeras allteftersom. Då jag gjorde valet att anpassa växterna som skall vara rådjurssäkra enligt växtlistan samt använder oasiskuberna med vätskeblandningen, så kan det vara svårt att veta vad det är som gör att rådjuren inte går på rabatterna. Men det är kanske inte nödvändigt så länge det fungerar för ägarna denna gången. För att få reda på vilket av dem som fungerar, krävs det att man jämför, testar vad det är som håller dem borta.

När det kommer till valet att plantera i drifts så gjordes det utifrån att planteringsbäddarna är relativt smala, därför ansåg jag det som det mest effektiva sättet att plantera, även om varje område inte blir så stort så blir det ett fint möte och övergång mellan växterna. I avseende till att ägarna inte är så kunniga inom området, så kan det förenkla att plantera på detta sätt då en sort är samlad på samma yta. Det kan vara ett sätt att lära sig vad som finns i rabatten. Tillsammans med planteringsplanerna kan de ha koll på vad som växer i trädgården och vid eventuella bortfall är det enkelt att komplettera med samma art igen. Planteringsplanerna är enkla och lätta att förstå, det är i alla fall det jag eftersträvade. Att göra planteringsplanerna lättförstådda gör att det är lätt för ägarna att själva gå efter dem och anlägga förslaget. Att plantera i drifts gör också att utförandet blir relativt simpelt, då ett antal av samma sort sätts på en yta. Det går sedan att se vad som skall stå bredvid den andre, det är specifikt men ändå inte på centimetern vilket jag tror är bra för dessa ägare. Det finns också möjligheter att byta ut en sort på en yta om sorten på den ytan inte finns tillgänglig, eller om de inte tycker om den. Det är också lätt att ersätta sorten med något annat utan att behöva ändra hela planteringen.

Hade det funnits tid och möjlighet hade jag önskat att jag fått fram fler förslag till kunden. Att kunna leverera i alla fall två alternativ, med design och alternativa växter. Men det är något som kan ske efter arbetet då tanken är att det skall plantera efter det förslag jag gett dem.

Slutsats

Det är möjligt att gestalta två separata planteringar med olika förutsättningar så att de får samma karaktär och tillsammans bilar en helhet. Det går inte att garantera att växtmaterialet inte äts upp av rådjur, men det finns en del arter som brukar undvikas utav dem, dessa kallas "rådjurssäkra".

Resultatet är att det finns många svar på de inledande frågorna. Det behöver anpassas efter kund, plats och andra rådande förutsättningar. Det gestaltungsförslag som jag lägger fram är anpassat efter ägarna och kommer förhoppningsvis falla dem i smaken. När det kommer till färg, form och växtval är det väldigt individuellt vad man tycker om, därför är kommunikation och grundlig analys en viktig del i ett arbete som den här. Det skall vara genomförbart och fungera på platsen, samtidigt som det skall det möta ägarnas önskningar och behov, vilket inte alltid är det lättaste. I det här arbetet löste vi det genom att gå igenom tillsammans på plats vad ägarna önskade och hade för preferenser i växtvalet. Jag gav respons direkt om det var saker som inte var tänkbara med tanke på förutsättningarna. Det gjorde att vi hade en förståelse oss emellan innan jag började på mitt förslag till dem. Jag visste vad de ville och de hade förståelsen att allt inte kommer att fungera. Frågan om vad som är "rådjurssäkert" och vad som kan göras för att hålla dem rådjuren borta är finns det inte något enkelt svar på, utan det som framgår av studien är att det gäller att se vad som lämpar sig för den plats man skall anlägga planteringar på. Här finns det mycket att forska vidare på, vilka faktorer avgör vad det är som tilltalar rådjuren, varför dras dem till vissa arter och inte andra?

Att gestalta två separata planteringar med olika förutsättningar är möjligt, det gäller att hitta sorter som liknar varandra i karaktär. Att jobba med färgval och strukturen i båda planteringarna ger två likartade planteringar som känns enhetliga. Med tiden kommer de visa om de "rådjurssäkra" växterna faktiskt är rådjurssäkra och lämnas ifred. Även metoden av att använda oasis-kuber doppade i blodmjöl och ammoniak, kommer troligen inte ge resultat med en gång. Men genom kombinationen av dessa två metoder, växtval och oasis-kuber, är förhoppningarna att problemet skall försvinna.

Källförteckning

Bengtsson, R., Berglund, K., Bosch-Willebrand, I., Gustavsson, E., Hammer, M., Hermelin-Jungstedt, I., Lorentzon, K., Lövkvist, B., Nilsson, E., Zetterlund, H. & MOVIUM. (1989) *Perennboken*. Helsingborg: AB Boktryck

Bisgrove, R. (2000) *The gardens of Gertrude Jekyll*. Los Angeles: University of California Press

Faktablad om ekologiskodling nr.11.(2013) *Rådjur, gnagare och annat vilt i våra trädgårdar*. Utgivare: riksförbundet svensk trädgård

Flyinge plantshop, plantskolekatalog (2015)

Hansson, B & Hansson, M. (2013) *Lökar och knölar*. Stockholm: Nordstedts förlag

Hansson, B. & Hansson, M. (2011) *Perenner*. 3. ed. Stockholm: Nordstedts förlag

Jekyll, G. (7th edition) *Colour schemes for the flower garden*. London: Country Life & New York: Charles Scribner's Sons

Lorentzon, K., Persson, B., Ginstmark, R., Johnsson, B., Nilson, S., Wahlsteen, E., Kristensson, I. & Bengtsson, I. (2008) *Blommor och buskar*. 5. ed. Södra Sandby: Blommor och buskar förlag KB.

Pope, N. & Pope, S. (1999) *Färg och design*. Stockholm: Natur och kultur

Splendor plant, plantskolekatalog (2004) Stångbykatalogen (2011-2012) Vinberg, G. (1997) *Den rådjursfria trädgården*. Stockholm: bokförlaget Cordia

Växtia plantskola, *Tips och trix, Rådjurssäkra växter*. <http://vaxtia.se/index.php/tips-tricks/vaxtforslag/radjurssakra-vaxter/> [2015-11-10]

Zetas växtkatalog (2015)

Muntliga källor:

Svensson, K. SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning. Muntlig källa, Alnarp (2015-12-09)

Alla bilder och illustrationer har producerats av författaren.

Växtlista, "rådjurssäkra" växter

Nedan följer en sammanställd lista på växter från källorna, Björn Vinbergs *Den rådjursfria trädgården* (1997), Faktablad om ekologisk odling nr11 från riksförbundet svensk trädgård. 2013. *Rådjur, gnagare och annat vilt i våra trädgårdar*, samt en lista från Växtia plantskola, *Rådjurs "säkra" växter*.

Perenner

Brudslöja – *Gypsophila sp*
 Dagglåpa – *Alchemilla sp*
 Elefantgräs – *Miscanthus sp*
 Fingerborgsblomma – *Digitalis sp*
 Hasselört – *Asarum europaeum*
 Höstöga – *Coreopsis verticillata*
 Vallmo – *Papaver sp*
 Kantnepeta – *Nepeta x fassenii*
 Kungsljus – *Verbascum sp*
 Lavendel – *Lavandula angustifolia*
 Malört – *Artemisia sp*
 Moses brinnande buske – *Dictamnus albus*
 Pion – *Paeonia sp*
 Plymspirea – *Aruncus dioicus*
 Salvia – *Salvia sp*
 Sippor – *Anemone sp*
 Smörboll – *Trollius sp*
 Sockblomma - *Epimedium*
 Stenkyndel – *Calamintha nepeta*
 Stormhatt – *Aconitum sp*
 Vintergäck – *Eranthis hiemalis*
 Vippvallmo – *Macleaya cordata*

Lökar

Daglilja – *Hemerocallis sp*
 Krokus – *crocus*, gula
 Kejsarkrona – *Fritillaria imperialis*
 Klosterlilja, snölocka – *Leucojum sp*
 Kungsängslilja – *Fritillaria meleagris*
 Prydnadslökar – *Allium sp*
 Påsk och pingstliljor – *Narcissus sp*
 Snödroppe – *Galanthus sp*
 Tidlösa – *Colchicum autumnale*

Vedartade

Slånaronia/svart aronia – *Aronia melanocarpa*
 Bergbambu – *Fragesia murielae*
 Druvfläder – *Sambucus racemosa*
 Äkta fläder – *Sambucus nigra*
 Gullregn – *Laburnum sp*
 Kaprifol – *Lonicera sp*
 Kornell – *Cornus sp*
 Måbär – *Ribes alpinum*
 Olvon – *Viburnum sp*
 Oxbär – *Cotoneaster sp*
 Paradisbuske – *Kolkwitzia amabilis*
 Rosenhallon – *Rubus odoratus*
 Rönnsamak – *Rhus typhina*
 Sibirisk ärtbuske – *Caragana arborescens*
 Snöbär – *Symphoricarpos sp*
 Spirea – *Spirea sp*
 Syren – *Syringa sp*
 Syrenhortensia – *Hydrangea paniculata*
 'Grandiflora'
 Ölandstok – *Potentilla fruticosa*
 Try – *Lonicera sp*

Växtlista

c/c = Planteringsavstånd

Beteckning	Svenskt namn	Latinskt namn	Antal	c/c	Anmärkningar
	Perenner				
A	Praktröllika	Achillea 'Coronation Gold'	16	35	Se planteringsplan
Ah	Kinesiskstormhatt	Aconitum henryi 'Spark's Variety'	18	35	Se planteringsplan
Ac	Trädgårdsstormhatt	Aconitum x cammarum 'Bicolor'	20	35	Se planteringsplan
Am	Jättedaggkåpa	Alchemilla mollis	12	35	Den befintliga får vara kvar på samma plats
Bm	Kaukasisk förgätmigej	Brunnera macrophylla 'Jack Frost'	19	35	Se planteringsplan
Cc	Karpaterklocka	Campanula carpatica	17	30	Se planteringsplan
Ep	Vit rudbeckia	Echinacea purpurea 'Alba'	10	30	Se planteringsplan
Eb	Grå bolltistel	Echinops bannaticus 'Blue Globe'	10	35	Se planteringsplan
Eg	Silvermarton	Eryngium giganteum 'Silver Ghost'	5	50	Se planteringsplan
G	Trädgårdsnäva	Geranium 'Rozanne'	36	35	Se planteringsplan
H	Alunrot	Heuchera 'Key Lime Pie'	22	30	Se planteringsplan
Ho	Funkia	Hosta 'El Nino'	22	35	Se planteringsplan
HoH	Funkia	Hosta 'Halcyon'	24	35	Se planteringsplan
Nf	Kantnepeta	Nepeta x faassenii	56	35	Se planteringsplan
Pl	Doftpion	Paenoia lactiflora 'Snow Cloud'	9	50	Se planteringsplan
P	Perovskia	Perovskia 'Blue Spire'	3	75	Se planteringsplan
Ps	Spetsbräken	Polystichum setiferum	10	50	Se planteringsplan
SnC	Stäppsalia	Salvia nemorosa 'Caradonna'	46	35	Se planteringsplan
SnP	vit Stäppsalia	Salvia nemorosa 'Porzellan'	8	35	Se planteringsplan
So	Kryddsalvia	Salvia officinalis 'Purpurascens'	20	35	Se planteringsplan
Sc	Höstvädd	Scabiosa caucasica 'Perfecta'	8	35	Se planteringsplan
Sb	Lammöron	Stachys byzantina 'Silver Carpet'	23	35	Se planteringsplan
Te	Smörboll	Trollius europaeus	30	35	Se planteringsplan
Vm	Vintergröna	Vinca minor 'Alba'	8st per kvm	--	Syns ej i planteringsplan då dessa skall spridas jämnt över ytan i hela plantering 1.
	Buskar				
Hm	Ljust blå Hortensia	Hydrangea macrophylla 'Clara'	2	--	Se planteringsplan
Pm	Liten bergtall	Pinus mugo var. Pumilio	19	--	Se planteringsplan

Beteckning	Svenskt namn	Latinskt namn	Antal	c/c	Anmärkningar
	Lökar				Alla lökar sprids jämnt över ytan på ett djup på ca 10cm.
	Azurlök	Allium caeruleum	75	5-10	Se planteringsplan
	Guldlök	Allium moly	10	10	klipp bort förställningarna, för att undvika agresiv spridning
	Tidlösa	Colchium autumnale	65	10	Se planteringsplan
	Krokus	Crocus vernus 'Golden Yellow'	75	10	Se planteringsplan
	Kungsängslilja	Fritillaria meleagris	77	10	Se planteringsplan
	Snödroppe	Galanthus elwsii	80	10	Se planteringsplan
	Dubbelblommande snödroppe	Galanthus nivalis 'Flore Pleno'	56	10	Se planteringsplan
	Klosterlilja	Leucojum vernum	15	10	Se planteringsplan
	Påsklilja	Narcissus pseudonarcissus	64	10	Se planteringsplan
	Orkidénarciss	Narcissus 'Thalia'	76	10	Se planteringsplan
	Honungslök	Nectaroscordum siculum ssp bulgaricum	25	10	Se planteringsplan

Plantering 1

Blandning 1

Crocus vernus 'Golden Yellow'
Fritillaria meleagris
Galanthus elwsii
Colchium autumnale

Blandning 2

Narcissus pseudonarcissus
Narcissus 'Thalia'

Blandning 3

Allium moly
Leucojum vernum
Colchium autumnale

Plantering 2

Blandning 1

Narcissus 'Thalia'
Nectaroscordum siculum ssp bulgaricum

Blandning 2

Narcissus pseudonarcissus

Blandning 3

Allium caeruleum

Blandning 4

Fritillaria meleagris
Galanthus elwsii

Blandning 5

Crocus vernus 'Golden Yellow'
Galanthus nivalis 'Flore Pleno'